

Történelemdidaktika és a történelemtanítás

Kaposi József
2017. október

Az előadás kérdései

- A történelemtanítás új kontextusa
- A történelemdidaktika kialakulása, definíciója, feladatai
- A történelemtanítás általános céljai, funkciói, feladatai
- Az új történelemtanítási paradigma jellemzői
- Az ún. narratív kompetencia

Szakirodalom

- F. Dárdai Ágnes: A történelmi tanulás sajátosságai. <http://digitalia.lib.pte.hu/books/f-dardai-agnes-tortenelmi-megismeres-tortenelmi-gondolkodas-1-2-pecs-2006/htm/dardai01.htm>
- Kaposi József: Válogatott tanulmányok II. <http://kaposijozsef.hu/wp-content/uploads/2016/01/valogatott-tanulmanyok-II.pdf>
- Katona András - Sallai József: A történelem tanítása. NTK, Budapest, 2002.
- Knausz Imre: [A múlt kútjának tükre. A történelemtanítás céljairól](#). Miskolc, 2015, Miskolci Egyetemi Kiadó. <http://mek.oszk.hu/15500/15519/15519.pdf>
- Vajda Barnabás: Bevezetés a történelemdidaktikába és a történelemmetodikába. Úvod do didaktiky a metoodiky vyučovania dejepisu. Selye János Egyetem, Komárom. 202 p. (ISBN 978-80-89234-86-8)

Történettudomány új kihívásai

- A XIX. századi történetírás hagyományainak meghaladása (*esemény-, állam-, politikatörténet, nagyhatalmak, hősök története, stb.*)
- A XX. századi marxista történetírás átértékelődése (*osztályharc, lineáris fejlődésmenet, preferált témák, stb.*)
- Az egyedüli érvényes történelem megkérdőjelezése
- Az elmozdulás új irányai (*erős társadalomtudományi megközelítés, szinkron-, rendszerszemlélet, globális és multiperspektivikus megközelítés, kultúr-, művelődés-, technika-, nő-, információ-történet, „posztmodern” témák, stb.*)
- A társadalomtudományok integrálása a történelem tantárgyba

Neveléstudomány, didaktika új kihívásai

- Edukatív társadalom Lifelong learning (LLL)
- Tanulásfelfogások jelentős átalakulása
- Az oktatás feladata: nem „ünnepi”, hanem „alkalmazkodó” tudás kialakítása
 - Tanulás: nem pusztán befogadás, hanem aktív részvétel
 - Az oktatás nem tanár-, hanem tanulócentrikus
 - Differenciált, személyre szabott tanulásszervezés
 - Módszerek gazdag választéka: tanáré + tanulóé
 - Ellenőrzés: affektív és kognitív területeken

Történelemdidaktika kialakulása

- Az 1960-as évekig nem önálló tudomány, inkább metodika
- Az 1970-es évektől a társadalomtudományok robbanásszerű átalakulása
- Tudományos viták a történelem társadalomformáló szerepéről (NSZK)
- Következmény:
 - a történelemtanítás kérdései a tudományos megismerés homlokterébe kerülnek
 - a történelemdidaktika önálló diszciplínává válik

„A történelemdidaktika a történeti tanulás tudománya” Rüsen

Történelemdidaktika definíciója

- A történelmi tudatot és a történelemtanítást társadalmi összefüggésben vizsgáló tudomány
- A történettudomány „dimenziója” és „önreflexiója”
- Az emlékezet kultúra és a „történelmi kultúra” vizsgálata
- Központi kategóriája a „történelmi tudat”
- A történelemtanítás kritikus elemzője

A történelmi tanulás tudománya

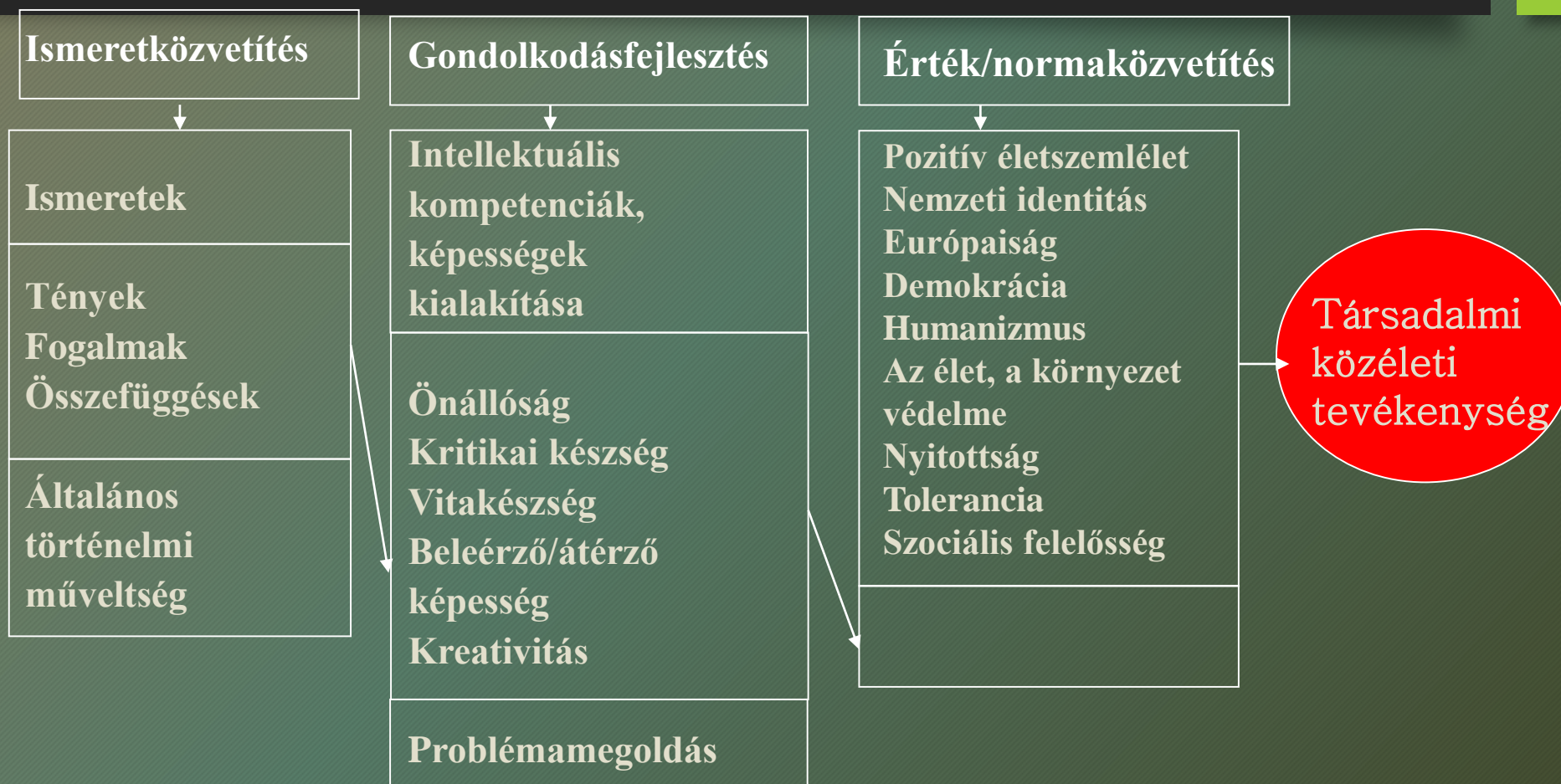
A történelemdidaktika feladatai

- A társadalmi igényeket tükröző nevelési-fejlesztési célok beazonosítása
- A szaktárgyi sajátosságokat és a tanulók fejlettségét figyelembe vevő tanulási-tanítási célok meghatározása
- A fejlesztési célok, követelmények/ standardok kidolgozása
- Támpontok meghatározása a feldolgozandó tartalmak kiválasztásához és elrendezéséhez
- Oktatási dokumentumok, tanulási – tanítási módszerek, eszközök fejlesztése
- Javaslatok készítése a tanulási folyamatok megszervezéshez
- A tanulói teljesítmény mérése, a tantárgyi eredmények vizsgálata.

A történelemtanítás meghatározó tényezők, célok

- A **társadalom értékei és normái** (demokrácia, humanizmus, európai és nemzeti identitás, stb.)
- A **történettudomány**, amely a tanítás számára fontos ismeretek, fogalmak, kategóriák, megismerési eljárások, sémák elsajátítását biztosítja
- A **tanuló életvilágához és tanulási érdekeihez való alkalmazkodás** (ez a legfontosabb megértéséhez)
- **A történelmet megismerni** (kultúraközvetítő funkció)
A történelmet értelmezni (értékközvetítő funkció)
A történelem segítségével orientálódni (szocializációs és perszonalifikációs funkció)

A történelemtanítás általános feladatai

A történelemtanítás konkrét céljai

- A történelmi múlttal való találkozás a tanulók személyes élménye legyen
- Annak tudatosítása, hogy a múlt, jelen, jövő egymással szorosan összefügg
- A tanuló tudjon a múlt-jelen-jövő hármás dimenziójában gondolkodni
- Az életkori sajátosságainak és fejlettségi szintjének megfelelően tudja alkalmazni a történettudomány legfontosabb vizsgálati eljárásai alkotóelemeit
- A történelmi műveltség elsajátítása, amely alapja a szűkebb, illetve tágabb közösség kölcsönös megértésének (nemzeti, európai identitástudat)
- A történelmi folyamatok és hátterük (sémák, mintázatok) megértése, melyek megalapozzák a történelmi tudat kialakulását

A történelemtanítás funkciói I.

- A. A műveltség forrása: egy adott közösség kommunikációs bázisa, közös nyelve (nemcsak tények, hanem fogalmak és struktúrák ismerete is).
- B. Az élet tanítómestere: nehéz megfogalmazni mire tanít a történelem (részigazságok, szubjektivizmus)

A történelemtanítás funkciói II.

- C. A kétkedés iskolája: a dolgok, események, tények másnak mutatkoznak, ha más szempontból nézzük őket (a valóság mindig bonyolultabb, mint a róla szóló kijelentések).
- D. A problémamegoldás iskolája: a gondolkodó ember hipotéziseket állít fel, és elveti vagy finomítja őket (lehetőség a gondolkodásra).
- E. A megismerés iskolája: a tények sem biztosak, így elsősorban azt érdemes megtanítani, hogyan kell bánni az információkkal.

Az új történelemtanítási paradigma jellemzői

- A történelem tanulása a társadalomról szóló ismeretszerzés terepe (Ember és társadalom), új témák(pl. ökológia, gender, migráció stb.)
- Nincs „érvényes történelem”, de minden nemzetnek van „kulturális kódja”, amelyet el kell sajátítani „tudáskánon”
- A fejlesztési célok határozzák meg a tartalmakat, új hangsúlyok (pl. élményalapú feldolgozás, dokumentumelemzés, tevékenykedtetés)
- A történelmi megismerés alapvetően a ismeretszerzési és módszertani kompetenciáinak elsajátításra irányul
- A történelem tantárgy anyaga nem az egy nézőpontú és nem egyszerűen a „múlt” „visszatükröződése”, hanem annak megismertetése, hogy az elmúlt korok emberei hogyan éltek, gondolkodtak
- Multiperspektív, plurális, kontroverzív szemlélet

Az új történelemtanítás pedagógiai jellemzői I.

- A szaktudományi és pedagógiai szempontok egyenrangúságra épül
- A fejlesztendő kompetenciák (kéességek) állnak a középpontjában
- Az ismeretszerzési és feldolgozási kéességek hangsúlyos kialakítása
- A kritikai gondolkodás elsajátítása
- A térben-, időben való tájékozódás fejlesztése
- A szóbeli, írásbeli és digitális kommunikációs készségek fejlesztése
- Kiemelt szerepe van a dokumentumokkal való sokirányú foglalkozásoknak
- Az információk szelekciója, és interpretációja; a perspektíaváltás kéessége

Az új történelemtanítás pedagógiai jellemzői II.

- A tanítás nem tanár-, hanem tanulócentrikus
- Dinamikus tanulási-tanítási stratégiák, változatos módszerek alkalmazása
- Differenciált, személyre szabott tanulásszervezés
- Alapvetően a tanulói aktivitásra, tevékenységekre épít
- Probléma- és feladatcentrikus
- Nyitottságot és kreativitást vár el tanulótól, tanártól
- Kiemelt szerepe van a dokumentumokkal való sokirányú foglalkozásoknak
- Ismeretek + képességek együtt = narratív kompetencia

„Narratív kompetencia” kialakítása

- Kognitív, emocionális, esztétikai képességek fejlesztése, normák, értékrend
- A történelem megismerése (kultúraközvetítő funkció)
- A történelem megértése (értékközvetítő funkció)

A történelemmel orientálódni (perszonalifikációs és szocializációs funkció)
„Kulturális kódok” birtoklása, amelyekkel a tanuló

- A történelmi múltból szóló elbeszéléseket megérteni, és értelmezni tudja (*rekonstrukció*)
- A történelmi múltból szóló elbeszéléseket kontextusba helyezni tudja (*dekonstrukció*)
- Saját „történelmét” felépíteni tudja (*konstrukció*)

Összefoglalás

- A korszerű történelemtanítás célja, hogy
- a történelem tanulható és tanítható legyen,
 - a társadalom számára releváns,
 - a tanulási folyamathoz illeszkedő,
 - tartalmilag konkretizálható legyen.

„A történelem oktatásának ugyanis nemcsak az a célja, hogy megmagyarázza a világot, hanem hogy fogódzót adjon az egyénnek és a csoportoknak arra, hogy megtalálják helyüket e világban.” Rösen